

Az aktív szemléltetéssel összefüggésben bemutatott gyakorlatsort a gyakorlás második mozzanatában, a paradigmabontásban alkalmazzuk. Az ezt megelőző mozzanat a paradigmában való gyakorlás, amely a gyakorlatsor bármelyik képsorán, illetve a szaktanár által egyéni igény szerint összeállított bármely három cselekvést ábrázoló képsoron elvégezhető oly módon, hogy ahhoz az egy képsorhoz teszük fel értelemszerűen a gyakorlatsor minden kérdését. Nyilvánvaló, ez esetben a képeket „többes számban”, legalább két figurával – egyik fiú, másik lány – kell kialakítani. Az egyes szám gyakorlásakor csak egy személyfigurára, fiúra, illetve lányra mutatunk rá a képeken aszerint, hogy fiú, vagy lány tanulótól kérjük-e a választ.

A gyakorlás – ha a szükséges szemléltető applikációs képeket előzetes megtervezés alapján rendben előkészítettük – pergő gyorsasággal végezhető el. A képek használata ilyenkor nem időteherként, hanem időbeli együttműködéssel kapcsolódik a munkához.

DR. KISS GÉZA

Pécs, Tanárképző Főiskola

Az általános iskolai történelemszakkörök működésének tartalmi és szervezési kérdései, alapvető munkaformái

A magyar szakköri tevékenység egyik legfőbb gyengéje a szakkörök fennállása óta az ösztönösség volt. Annyt jelent ez, hogy szakkörvezetőink jelentős része úgy fogott hozzá a szakköri munkához, hogy nem ismerte annak pedagógiai problémáit, képzési feladatait. Évekig nem beszéltek a szakkörök szervezését szorgalmazó szakfelügyelők sem arról, hogy az eredményes szakköri munka egyik igen fontos feltétele a megfelelő pedagógiai kulturáltság, azaz olyan speciális ismeretekben való jártasság, amelyekre a tanárképző intézmények sem igen készítettek fel hallgatóikat.

Miért kell itt előljáróban hangsúlyoznunk e speciális ismeretek szükségességét? Mindenekelőtt azért, mert a szakkörvezetőtől sokkal összetettebb feladatok megoldását várják, mint a történelemtanártól. Elvárják pl., hogy a szakkörvezető a tantervi anyagon túlmenően egészítse ki és mélyítse el a tanulók történelmi ismereteit, alapozza meg történelemszemléletüket, fejlessze történelmi gondolkodásukat és alakítsa ki az anyaggyűjtésnek és rendezésnek, a vizsgált anyag szóbeli előadásának és írásbeli feldolgozásának készségeit stb.

Honnan származnak ezek a megnövekedett oktatási-nevelési-képzési feladatok? Mi a „növekedés” oka? – A szakkörvezető összetettebb feladatai mindenekelőtt a tanórán és a szakkörben végzett munka közötti különbségből adódnak. A tanórán „csak” azt kell elérni, hogy a tanulók valamennyien elsajátítsák az alapvető tantervi anyagot, s mindnyájan eljussanak a történelmi gondolkodás egy bizonyos szintjére. A szakkörből eleve hiányoznak a leggyengébb tanulók, a bevett közepes rendűek pedig rendszerint az átlagosnál magasabb ismeretekkel rendelkeznek történelemből, nem is szólva a speciális érdeklődésű többségről. – A tanórán hagyományos vagy korszerű módszerekkel, de mégis csak a tantervi anyagot sajátítják el a tanulók; a szakkörben viszont nem a tananyaggal találkoznak, hanem valamely speciális problémakört dolgoznak fel. – A tanórák kötelező anyagát a tankönyvek tartalmazzák; a szakköri munka anyagát viszont maguk a szakköri tagok hozzák össze. – A szakköri munka által kínált előnyök között is előkelő helyet foglal el az egyéni kezdeményezés, az önálló munka előtérbe helyeződése. Az önálló munkára nevelés kialakítása érdekében folytatott kísérletek ui. az eddigiekben értek el ugyan eredményeket, de végső soron mindig tudomásul kellett vennünk, hogy a tanulói kezdeményezésnek a tanórán határt szab a tanterv, a tankönyv, a tanári magyarázat és vezetés, azaz a tanítási óra didaktikai felépítése. A szakkörben az önálló munka lehetőségei korlátlanok, sőt természetesen következik annak természetéből. Számtalan példa igazolja, hogy az önálló munka és kutatás felszítja az érdeklődést, és a dolgok jobb megértésén túl elvezet az önálló következtetésekhez is.

a) *A történelemszakkörök tartalmi és szervezeti kérdései*

A történelemszakkörökben a tanulók rendszerint a magyar vagy az egyetemes történelem egy-egy fejezetét, ágazatát vizsgálják, már publikált irodalom alapján. Kutathatják a távoli ókor titkait éppen úgy, mint a jelen izgalmas hazai vagy nemzetközi kérdéseit. Ezenkívül foglalkozhatnak a tanítási anyaghoz kapcsolódó építészettörténeti, kultúrtörténeti, technikatörténeti, zene-történeti kérdésekkel stb. A helyi igényeknek és szükségleteknek megfelelően elképzelhető olyan szakkör is, amelynek célja egyszerűen csak a szakirodalom tanulmányozása folyóiratcikkek, tanulmányok, szöveggyűjtemények alapján. Más szakkörök meg esetleg a tudományos kutatás módszereit vizsgálják, vagy éppen úgy akarnak a tantervi anyag alaposabb megértéséhez eljutni, hogy (nagyon helyesen) nyári táborozások során felkeresik a magyar múlt híres helyeit, esetleg munkát is vállalnak műemlékek helyreállításánál vagy ásatásoknál. Ez utóbbi forma alkalmazása még szórványos ugyan (és a kezdeményezés gyakran a munkaerőhiányban szenvedő múzeumoké), de úttörői csak a legmelegebben tudják ajánlani minden kartársunknak. – Az ásatásokon dolgozó tanulók ugyanis betekintést nyerhetnek a tudományos munkába, rengeteg tárgyi ismeretet szerezhetnek, történelmi látásuk plasztikusabbá, életszerűbbé válik. Az élmények nem halványodnak a tanév folyamán sem, hiszen ekkor végzik az általuk gyűjtött anyag meghatározását régészeti irodalom segítségével, s az anyagból, meg a rávonatkozó irodalomból ügyes kiállítást is rendezhetnek.

A szakköri munka súlypontja a rendszeresen ismétlődő belső foglalkozásokra esik, amelyeket általában októbertől május közepéig tartanak. A szakköri összejövetelek pontos napját és idejét az ifjúsági szervezet vezetősége az igazgatósággal egyetértésben határozza meg. A foglalkozásokat általában kéthetenként, a hét ugyanazon napján szokás megtartani kétórás időtartammal.

A szakkör munkájának irányításában a szakkör vezetője (aki lehet az intézet tanára vagy akár meghívott külső szakember is) az ifjúsági vezetőségre támaszkodik. Az ifjúsági vezetők (titkár, gazdasági felelős, jegyző stb.) rendszerint az alábbi feladatokat látják el: Biztosítják a szakköri munka tárgyi feltételeit. Meghirdetik a foglalkozások időpontját és helyét. Ellenőrzik a létszámot, előkészítik az ünnepi és nyilvános üléseket, segítik a kirándulások szervezésében, üzemeltetéseket szerveznek, versenyeznek, vetélkedők lebonyolításában tevékenykednek stb. A sokirányú tartalmi és szervező munkában a közösség többi tagjai is kaphatnak állandó vagy ideiglenes megbízatást, amelynek ellenőrzését az egész tagság végzi. Ezúton is nyomatékosan hangsúlyozzuk, hogy a szakkör az ifjúság önkéntes vállalkozása, amelynek irányítását saját soraiból választott vezetőségre ruházták.

Kevésbé egyértelmű annak megvilágítása, hogy mi a vezető feladata a szakköri munkában? Úgy gondoljuk, hogy a rendszeres tanácsadás mellett legfontosabb feladata a tanulók érdeklődésének, hajlamának megismerése és az anyagban való előzetes tájékozódás. A szakkör programját ugyan az ifjúsági vezetőség a tagokkal közösen alakítja ki, de a vezetőnek kell látnia a tanév kezdetekor, hogy mire vállalkozik az irányítására bizott közösség. Megfelelő vezetői előrelátás nélkül nem lehet meghatározni a követelményszintet sem. Ezek szerint a munkaterület megkeresése és a szervezés a vezető legfontosabb feladata.

A vezető gondja azonban az is, hogy megtanítsa tanítványait az önálló ismeretszerzésre és ellássa őket a megfelelő szintű kutatómódszertani ismeretekkel. – Ezenkívül részt vesz a foglalkozásokon, tanácsot ad, ha szükséges, vagy állást foglal a felmerülő kérdésekben. Az anyag gyűjtése, rendszerezése, a tudomány eredményeivel való összevetése és megvitatása azonban már a tanulók kötelessége. Nem baj, ha botladoznak, ha tévednek a helyes megoldás keresése közben. Hadd érezzék, hogy megdolgoztak eredményeikért, hogy nem volt könnyű megtalálni a megoldást. Így tanulnak vitatkozni, következtetni, gondolkodni a tanulók.

Azt talán mondanunk sem kell, hogy a tartalmi munka tervezése, szervezése mellett a vezető gondja a változatos módszerek biztosítása is. Ha az egész szakköri munkát áthatja a módszerek és tevékenységi formák sokfélesége, akkor a szakkör nem a tanítási óra folytatása lesz a tanulók számára, hanem élményt és szórakozást jelentő, a mozgalmi életbe szervesen illeszkedő foglalkozás. Bár a szakirodalomban számos cikk és tanulmány hangsúlyozza, hogy szakköreink demokratikus szervezete baráti, munkatársi viszonyt igényel vezető és vezetettek között, mégis napjainkig tartó ellentéttekkel találkozunk e kérdést illetően. Vannak például jó néhányan a vezetők között is (elsősorban honismeretiek), akik szét akarják rombolni a hagyományos formákat. Szeretnék kivinni a szakkört az iskolából, a padokat kerekasztallá formálni, ahol senki sem ülhet fenn és lent. Ezek a kartársaink még azt is szeretnék elkerülni, hogy a szakkör hivatalos elnevezése a tanulókát a tanórára emlékeztesse. Úgy vélik, könnyebb lenne a mozgósítás, ha nem „történelemszakkörben” hívogatnának, hanem régész, krónikás, vagy éppen helytörténeti szakkörbe. (Ez utóbbi megállapításban igen sok az igazság.) – A másik oldal szerint viszont „megalapozatlan és komolytalan” minden olyan elképzelés, amely szerint

egy jó szakkör nélkülözni tudná a határozott tanári vezetést, mert az ifjúsági kollektíva megold minden kérdést. – Úgy gondoljuk Szabolcs Ottónak azzal a megállapításával kell lezárnunk ezt a kérdést, hogy a tanári irányítás lehet közvetlen vagy közvetett, de a tanulói önállóságot semmiképpen sem nyomhatja el.

b) A történelemszakkörök témái

Szakköreink témáit a következő csoportokba oszthatjuk anélkül, hogy az alábbiaknak teljeséget tulajdonítanánk:

1. Egyetemes történelem.
2. Magyar történelem.
3. A munkásmozgalom története.
4. Technikatörténet, gazdasági élet.
5. Tudomány, sport, kultúra, hadászat stb.

Néhány jó feldolgozást kínáló téma az egyetemes történelemből:

1. Az őskori barlangok világa, 2. A piramisok kutatása és titkai, 3. Az olimpiák földjén, 4. A legszebb görög regék, 5. Cirkuszi játékok Rómában, 6. Középkori parasztfelkelések, 7. Küzdelem a tengerért, 8. Elindul az első gőzmozdony, a Rakéta, 9. A világháborúk világa, 10. Fejezetek a nemzetközi munkásmozgalom vezetőinek életéből stb.

Itt kell megemlítenünk azokat a technikai és művelődéstörténeti témákat is, amelyek napjainkban annyira népszerűek. Ezek közül a legérdekesebbek:

1. A gépek fejlődése, 2. A közlekedés és hírközlés története, 3. Egy kis divattörténet az ókortól napjainkig (főleg lányoknak), 4. Évezredek asztalánál, 5. Az írás fejlődése, 6. A felfedezők, feltalálók élete, 7. Hajók és hajózás a legrégebb kortól napjainkig, 8. Az úrkutatás története stb.

A magyar történelem is nagy anyagot kínál, amelyből néhány példát megemlíthetünk:

1. A hun és magyar mondavilág, 2. István király, az államalapító, 3. Képek a magyar középkorból (a Képes Krónika feldolgozása), 4. Mátyás visegrádi palotájában, 5. Kolostorok, várak, kastélyok Magyarországon, 6. Minden vitélő ember példája: Hunyadi János, 7. Török portya – magyar portya, 8. Erdély, mint „legerősebb pajzsa az mi nemzetünk megmaradásának” (Bethlen Gábor), 9. A kurucok hősei, 10. A szabadságharc vezére, 11. Magyar mártírok stb.

A választható témák száma végtelen ugyan, de azért két dologra figyelmeztetnünk kell:

1. A választandó téma érdekelje a tanulókat.
2. A választott témát a tanár alaposan ismerje.

Ha a két feltételt közül valamelyik hiányoznék, nem fogja siker kísérni a szakkör munkáját!

c) A történelemszakkörök munkaformái, anyagfeldolgozás a szakkörökben

A tantervi anyagot feldolgozó, legegyszerűbb formájú szakkörökben a bemutató foglalkozás előkészítése a következő módon történik: Egy csoport (lehetőleg még az év elején) feladatul kapja, hogy dolgozza fel pl. Augustus korát. A munkát pontos terv szerint felosztják egymás között. Egyikük tanulmányozza a nagy uralkodó belpolitikáját és reformjait; a másik a kor szépirodalmával foglalkozik, pl. Vergilius műveiben a korra és Róma hivatására vonatkozó idézeteket keres; a harmadik a kor képzőművészetét tanulmányozza; a negyedik a technikai, topográfiai feladatokat vállalja. Az üléseken azután közösen állják a vitát, válaszolnak a feltett kérdésekre. – Itt jutunk el a foglalkozás legfontosabb mozzanatához, a vitához. Ez nemcsak azért fontos, hogy elérjük: a helyes álláspontot a közösség alakítsa ki, hanem az egyes fiatalok felelősség tudatának nevelése, a vitakészség és a kritikai érzék fejlesztése szempontjából is. A vitában a tanár is részt vehet, de az ülést szervező csoport vezetője irányítja. Ő foglalja össze a tanulságokat is. A tanár akkor se vegye át a rögzítendő megfogalmazását, ha nehezebben menne a summázás, hanem inkább néhány szokrateszi kérdéssel segítse kibontakozni a helyes véleményt.

Nagyon fontosnak tartjuk, hogy az általános iskolai történelemszakkörökben mindig adjunk lehetőséget a tematikánkhöz igazodó gyűjtőmunkára is. Csak gazdagodnak a tanulók ismeretei, ha képeket, reprodukciókat, térképeket, vázlatokat, történelmi dalokat, had- és fegyvertörténeti képeket gyűjthetnek, a gyűjteményeiket rendezhetik, szakköri, vagy osztálytablókon bemutatgatják. Csupán a könyvek védelmére kell őket ránevelni. (Ez nehezebb, mint a gyűjtés, mert a könnyű siker nagyon csábító!) Kallódó értékeket szabadon menthetnek, még használható könyvből is rajzolhatnak, fotózhatnak, másolhatnak; a könyvrongálás azonban szigorúan tilos!

A szakkörök többsége csak a szakköri munka „melléktermékeit”, a tanulók kutató-gyűjtőmunkájának eredményeit állítja az oktatás szolgálatába, de vannak olyan szakköreink is, amelyek kifejezetten azzal a céllal szerveződtek, hogy szemléltető eszközöket készítsenek. Ennek a szakköri formának korlátlanok a lehetőségei, mert egész évre biztosítja a tanulók rendszeres foglalkoztatását, mert rendszeretetre, kézügyességre nevel, mert könnyíti az audiovizuális szem-

léltetés gondjait. Csupán azt az egy feltételt kell hangsúlyoznunk, hogy ebben az esetben a szakkör szervezésénél gondoljunk arra, hogy jó manuális készséggel megáldott tanulókat nyerjünk meg az ügynek. (Ez nem is egyszerű feladat, mert az ilyen munkára alkalmas tanulók inkább a technikai szakkörök iránt érdeklődnek.)

A személyi feltételek biztosítása után gondolnunk kell arra is, hogy a szükséges anyagokat-eszközöket már év elején megrendeljük az igazgatóság útján. (Az anyaghiány ebben az esetben legszebb terveinket is megsemmisítheti!)

Gondolnunk kell arra is, hogy történelemtanításunknak korlátlan mennyiségben van szüksége auditív szemléltető anyagokra, szöveges szemelvényekre, hanglemezekre is. Az Iskola Rádió hanganyagát és a lemezeket az igazgatóság útján rendeljük meg, de az írott szemelvények gyűjtését és a magnófelvételek készítését hagyjuk meg szakköröseinknek. Nagyon gondosan ügyeljünk arra, hogy milyen könyveket adunk tanítványaink kezébe, azután bízzuk rájuk a válogatást. (Az egyhangú másolást hamar megunják!) Fokozzuk a szakköri munka nevelő hatását, ha az ily módon készített vagy gyűjtött szemléltetőeszközöket, legalább első ízben az a tanuló mutatja be a tanórán is, aki készítette.

d) A Pannónia szakkör tematikája

Az alábbi tematika a tanárképzés melléktermékeként, kissé erős szakmai igényességgel készült, de igen jó példát ad arra, hogy miképpen lehet megtervezni egész évre az egyes munkacsoportok munkáját, és már a tervezés szintjén összekapcsolni a szakköri munkát a tanulmányi kirándulással.

A szakkör célja: A római-latin hagyaték tanulmányozása Dunántúlon.

A Munkaterv 14 foglalkozás tartalmát határozza meg, vagy ad szempontokat a keretek kitöltéséhez. Javaslatot tesz egy tanulmányi út szervezésére, előkészítésére is.

1. foglalkozás

A munkaszervezet megteremtése, vezetőségválasztás, a programtervezet megvitatása, munkaformák (egyéni, kiscsoportos, közös) megbeszélése, munkák kiadása, szakirodalmi tájékoztató.

Közös otthoni feladat: Füzetbe rajzolható sablon készítése a Római Birodalomról és (külön) Pannoniáról.

2. foglalkozás

A Birodalom és Pannónia

Topográfiai tájékoztató. A Birodalom és Pannónia térképábrázolásának berajzolása a munkafüzetbe és a legszükségesebb topográfiai adatokkal való kiegészítése. Tanári tájékoztató a Birodalom és Pannónia a római hódítást megelőző kapcsolatainak fejlődéséről.

Az I. csoport referátumai:

- a) A hódítók hadserege, fegyverei.
- b) A pannon lázadás. A harcok lefolyása.
- c) A megbékélés.

3. foglalkozás

Római utak és utasok

Közösen elkészítik Pannónia úthálózatának térképét.

A II. csoport referátumai:

- a) Az útpépítés technikája.
- b) Az állami posta és a fogadók.
- c) A szállítás technikája (fogatolás, járművek stb.).
- d) A borostyánkő titka.

4. foglalkozás

Pannónia városai I.

Tanári bevezető a római városépítészet jellemzőiről.

A III. csoport referátumai:

- a) A pannóniai városok keletkezése.
- b) A városok közigazgatási szervezete.
- c) Templomok, színházak, fürdők.

5. foglalkozás

Pannóniai városok II.

Az I. csoport referátumai:

- a) A római lakóház.
- b) Miért nem fáztak Pannoniában a római házak lakói?
- c) Hogyan biztosították a vízellátást?

6. foglalkozás

Pannoniai városok III.

A II. csoport referátumai:

A római ipar és kereskedelem szervezete, termékei. (Sok vizuális szemléltetéssel!)

7. foglalkozás

A római villák Pannoniában

A III. csoport referátumai:

- a) A villák elhelyezkedése Pannoniában.
- b) A római mezőgazdaság termelése.
- c) A bortermelés emlékei Pannoniában.

A tanár ezen a foglalkozáson ismerteti a májusi tanulmányi út tervét, s a további foglalkozások a tanulmányi útra való felkészülés konkrét feladatainak megoldásával telnek el.

Javasolt útvonal: Aquincum–Gorsium–a Balaton északi partja–Savaria–Sopianae–Aquincum.

8. foglalkozás

Aquincum

Feladat: Az I. csoport megadott irodalom tanulmányozása után látogatási tervjavaslatot terjeszt elő, de minden esetben adatokkal, képekkel indokolja javaslatait. A végleges látogatási terv kialakítása közösen történik, de ennek a csoportnak a tagjai készülnek fel a helyi vezetésre. (Ásatások, múzeum megtekintése stb.)

9. foglalkozás

Gorsium

Feladat: A II. csoport ismerteti a Székesfehérvár közelében levő római település keletkezését, az ásatások történetét, eredményeit. Felhívja a figyelmet a legfontosabb látnivalókra: a római villa fűtésére, fürdőjére, konyhájára, a 2000 éve vizet adó kútra, az ősi temetőre stb. Ismerteti azokat a látnivalókat is, amelyekre Székesfehérváron lehetőséget kínál egy rövid, helyi séta.

10. foglalkozás

A római Balaton

Az út Székesfehérvárról a Balaton északi partján vezet Savariába. Fel kell készülni arra, hogy az autóbusszal két-három helyen meg kell majd állni. (Csopak–Szépkilátó–Keszthely.) Ezt a foglalkozást meg lehetne tartani Ki mit tud? jelleggel is, de a konkrét feladatot majd a III. csoport kapja. Össze kell gyűjtenie a római Balatonra (Lacus Pelso) vonatkozó ismereteket, hogy tartalmas ismertetőt tudjanak tartani társaikkal a fenti helyeken.

11. foglalkozás

Savaria – az utak városa

Aquincum után a legtöbb látnivalót ez a település kínálja, ha látogatásukat alaposan előkészítjük. A felkészülés valószínűleg meghaladja a sorra kerülő első csoportunk erejét, ezért szükség lesz önkéntesek beállítására. Az így megerősített csoportnak a Járdányi-Paulovics kerttel kapcsolatban fel kell készülnie a Quirinus monda előadására, de ismerniük kell a mozaikkészítés technikáját, a fűtés rendszerét is. Összeállíthatják az ásatások történetét, felkészülhetnek a múzeum látnivalóira is. Vonzó feladat lehet a várost alapító Claudius császár életrajzának felvázolása s érdekes színnel gazdagíthatja a savariai ismereteket a várost elpusztító földrengés története is.

12. foglalkozás

Sopianae

Az lenne a szerencsés, ha erre a foglalkozásra a II. csoport alapos tájékoztatást készítené a város történetéről, hogy a helyszínen (sok egyéb látnivaló mellett) több idő jusson a római ókeresztény sírkamrák alapos tanulmányozására.

A tanulmányi út zárókatusát a dunaszekcsői várhegyen lenne jó megszervezni, ahol kitűnő lehetőség nyílik a római limes-rendszer bemutatására, a római Pannonia és a Barbaricum kapcsolatának érzékeltetésére.

13. foglalkozás

Az élmények megbeszélése, az írásos rögzítés előkészítése.

14. foglalkozás

Kép- és élményanyagból tabló készítése az év végi kiállítás számára. Az évi munka értékelése.

Jól tudjuk, hogy e munkaterv összeállítói magasra tették a szakköri munka megítélésének mércéjét, hogy ezt a programot csak a legjobb szakkör- és kirándulásvezetők tudnák megvalósítani.

Azt azonban aligha lehetne elvitatni a hivatásukra készülő tanárképzősöktől, hogy a szakköri munka minőségi továbbfejlesztéséhez a szaktudáson, a korszerű csoportmunkán, a „benti és kinti” munka tudatos és szakszerű összekapcsolásán át vezet az út. Meggyőződésünk, hogy ezt az utat képzettségtől és hivatásszeretettől determináltan minden szakkörvezetőnek meg kell járnia.

IRODALOM

Pék-Timár: A szakköri munka kérdései az úttörő mozgalomban. Úttörővezetők Kiskönyvtára 13. sz., Bp. 1969.

Dr. Szabolcs Ottó: Korszerűség és konzervativizmus a történelemtanításban. Történelemtanítás, 1972. 4. sz.

Dr. Kiss Géza: A történelemszakkörök vezetésének módszertana. Tankönyvkiadó, 1971.

Szamosújváry Sándor: Történelmi; szakkörök az általános iskolában. A történelemtanítás időszervi kérdései. 7. Tankönyvkiadó, 1974.

Dr. Gyapay Gábor: Beszámoló egy történelemszakkör táborozásáról. Történelemtanítás, 1968. 2. sz.

Borszéký Károly: Történelmszakkör a szemléltetés szolgálatában. Történelemtanítás, 1962. 4. sz.

Porcsalmy János: Újszerű szemléltetőeszközök múzeuma. Történelemtanítás, 1963. 3. sz.

Maróti E.-Horváth I.-Castiglione L.: A régi Róma aranykora. Bp. 1967.

Úrögdi György: Róma kenyere - Róma aránya. Bp. 1963.

Révay József: Séták a római Magyarországon.

A munkatervben szereplő minden településnek hozzáférhető római kori irodalma van.

Teknős Péter:

AZ ELNÖK FUTÁRA

Az 1860-as években polgárháború tombolt Amerikában. Az elnök Ábrahám Lincoln. A történet hőse Jack Andrews kitalált személy. Kópés vidámságával, természetes eszével minden bajból kivágja magát. Naplójából megismerkedik az olvasó a rabszolgafelszabadító Észak minden jelentős csatájával, találkozik az elnökkel, Észak híres hadvezérével.

(Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest 1974.)

G. Szabó Judit:

BEZEG A MÁS GYEREKE

A kötetben az író legjobb humoreszkjeiből állított össze egy csokrot. A mai ifjúságot mutatja be nem kis iróniával. Az ifjúság mellett a mai felnőttekről is megemlékezik.

(Kozmosz Könyvek, Budapest 1974.)

Antalfy Gyula:

ÉDES HAZÁNK

A soproni hegyek közötti erdei tisztást tábornüz világítja meg. A tisztáson sátrak állnak a fenyők mellett. Innen indul el az olvasó országjáró útra. Egymást követően bontakozik ki az Alpokalja, a Fertő és a Hanság vidéke, az Őrség, a Göcsej, a Balaton, majd az ország többi nagy tájának változatos vidéke.

A szerző jól ismeri hazánkat, annak szépségeit olvasóinak is meg tudja mutatni. A harmadik kiadást azonban kívánatos lett volna egy kicsit felfrissíteni. Csak egyet emeljünk ki. Szeged és környékének a bemutatásakor feltétlenül szólnia kellett volna a szerzőnek a köölajról és a földgázról. S ha már a térképvázlaton meg is maradt három olajfűrtőtorony Zalánál, ami nem volna baj, de legalább ugyanennyit, ha nem többet kellett volna Szeged-Algyő térségébe rajzolni. Tanulság! Hazánk épül, változik. Ezt követni kell. A kötetet Würtz Ádám rajzai ékesítik.

(Móra Könyvkiadó, Budapest 1975.)